

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ШКІЛЬНОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Пригадуємо, як минулої весни 2018 року через нові правила прийому до школи («Порядок зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти», далі – Порядок) зчинився чималий галас. Найбільше обговорювалися три новації: прийом до першого класу за пропискою, скасування конкурсу при вступі до гімназії (5 клас) та до ліцею (10 клас). Тепер конкурс дозволений лише у двох випадках: на вільні місця (котрі залишилися після того, як перевелися в 10-й чи 5-й клас усі охочі учні школи) і якщо ліцеї та гімназії – це окремі навчальні заклади, які не мають у своєму складі попередніх класів (а отже – нікого переводити). Це були серйозні зміни. Вони сподобалися батькам, підвищили рівень їхньої довіри до МОН і реформ. А ось престижні ліцеї та гімназії навряд чи були від цього в захопленні [2].

Сьогодні в розпалі суспільна дискусія про формування нової академічної культури, яка базуватиметься на довірі, чесності, прозорості, а також справжньому, а не символічному навчанні, що органічно поєднується з реальними дослідженнями. Актуальність зазначених питань спонукала нас проаналізувати зарубіжний досвід шкільної та вищої освіти. Для прикладу ознайомимось із досвідом Німеччини. Німеччину вважають особливо привабливою країною для тих, хто планує отримати вищу освіту за кордоном: з точки зору і високого рівня освіти, і високого рівня економічного та соціального розвитку країни [1; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом освіта в Німеччині класична – вона має три рівні: дошкільна, середня та вища. Варто звернути увагу на те, що сама країна поділена адміністративно, та кожна одиниця поділу має свій закон про освіту. Тож у різних регіонах Німеччини можуть відрізнятися нюанси освіти. Початкова школа – **Grundschule**. Зазвичай німецькі діти починають навчання з шести років. Вступають вони до Grundschule – початкової школи, де навчання триває чотири роки. Але в деяких регіонах – таких, наприклад, як Берлін або Брандербург, цей процес розтягується на шість.

Перші два роки навчання школярі не отримують оцінок, адже вважається, що це може вплинути на розвиток дитини. Лише починаючи з третього класу дітей починають контролювати та виставляти бали. Система оцінювання

шестибальна та може здатися незвичною для нас, адже оцінка «1» (відмінно/*sehr gut, ausgezeichnet*) – найвища. Втім, ставлять її вкрай рідко. Оцінка «6» (погано, незадовільно/*mangelhaft*), причому можливі проміжні оцінки типу 1,1; 2,5; 4,3 і так далі. До того ж, дані соціологічного опитування, проведеного у лютому 2019 р., виявили, що дві третини німців висловилися за збереження оцінок у школах. У федеральній землі Гессен уряд заявив про намір надати право державним школам самим вирішувати про систему оцінювання [5].

У Німеччині лютий вкрай важливий місяць для батьків та їхніх дітей: у школах видають табелі за перше півріччя, а в четвертих класах ще й рекомендації, до якого типу школи вищого рівня бажано віддати дитину.

Другий рівень освіти. Після закінчення освіти в початковій школі навчання триває. У цей час діти та батьки роблять вибір – у якій формі продовжити освіту. Усього є **три варіанти:**

- Hauptschule
- Realschule
- Гімназії

Hauptschule – це середня школа для учнів, що показали невисокі результати у початковій школі. Там можна отримати дев'ять класів освіти та вивчити просту робочу спеціальність – таку як маляр, слюсар, швачка тощо. В середньому діти навчаються по 30 годин на тиждень та в основному зосереджені на засвоєнні професії.

Realschule – школи для дітей вже з вищими показниками. Тут вже більше навантаження та навчання орієнтоване на більш складні дисципліни – наприклад, вивчення мов, математики та комп'ютерних наук.

Гімназії – це школи для дітей, що мають оцінки рівня «1 та 2». Навантаження в цих школах можна порівняти з тим, яке мають українські школярі. Тут вже вивчають фізику, хімію, іноземні мови. Учні мають можливість спеціалізуватися на предметах, що їм подобаються. Останні два класи освіти вважаються коледжем, тож кожен випускник повинен написати

курскову роботу. За результатами своєї роботи випускники отримують так званий абітур (*Abitur*), що дає змогу вступати до університету [5].

До того ж зауважимо, що: 1) Відвідування школи – обов'язкове, і це закон. Якщо дитина не з'являється на заняттях без поважних причин, до неї додому може прийти поліція, та попросити терміново відправити дитину до школи. На особливо нерозважливих батьків можуть навіть накласти штраф. Часто покарання може бути у вигляді відвідування літньої школи. Цю школу можуть зобов'язати відвідувати тих, хто пропускав уроки(немає значення, чи була на це поважна причина) і не набрав потрібної кількості навчальних годин. Такий «штрафник» отримує вирок до трьох тижнів щоденного відвідування школи під час літніх канікул. А оплачують це навчання, звісно ж, батьки [3, с. 303]. 2) Система канікул відрізняється від звичної нам. Перерви між ними зазвичай становлять від трьох до п'яти тижнів, а власне канікули тривають від тижня до двох місяців влітку. 3) У Німеччині існує закон, що забороняє залишати дітей без нагляду до моменту, доки вони не досягнуть

дев'яти років. Тож, хтось з батьків обов'язково іде у відпустку чи працює половину зміни.

Мета дослідження. Здійснити аналіз шкільної та вищої освіти в Україні та деяких зарубіжних країнах.

Виклад основного матеріалу. Система вищої освіти у Німеччині – триступенева: 1) **бакалавріат** (3-4 роки навчання, для вступу необхідний атестат про завершену середню освіту (Abitur). Диплом дає право на професійну діяльність); 2) **магістратура** (1-2 роки навчання, акцент на наукову роботу та більш глибоку спеціалізацію. Диплом магістра є передумовою вступу до докторантури); 3) **докторантура** (2-4 роки навчання після отримання ступеня магістра).

Студенти в Німеччині мають **великий вибір державних закладів вищої освіти**: 1) більше 100 університетів, у тому числі технічні, теологічні та об'єднані з педагогічними й іншими ЗВО; 2) більше 50 вищих художніх, музичних шкіл і вищих шкіл кінематографії; 3) більше 150 вищих спеціальних шкіл Fachhochschule. Крім державних закладів вищої освіти (ЗВО), Німеччина має **низку сильних приватних і державних бізнес-шкіл** (University of Mannheim Business School, WHU, EBS Business School, European University Business School), **приватних університетів**. Навчання тут проводиться зазвичай англійською мовою, а плата за навчання набагато вища за звичайні державні університети [5].

Німецькі державні ЗВО умовно поділяють на університети (**Universitäten**) і фахові прикладні вищі професійні школи (**Fachhochschulen**). Головною відмінністю між університетом та Fachhochschule є практичність освіти та можливість проходження практики після навчання в останній семестр. Саме тому бакалавріат у Fachhochschule триває, як правило, на 1 або 2 семестри довше, ніж в університеті. До того ж, навчання у Fachhochschule передбачає більше саме семінарських, практичних занять, ніж в університеті. Студенти Fachhochschule можуть навчатися на рівні бакалавра або магістра. Аби продовжити навчання в докторантурі, необхідно вступати в університет [5].

Академічний рік у Німеччині складається з зимового та літнього семестрів. Абітурієнти можуть подавати документи на вступ зазвичай двічі на рік (на зимовий або літній семестр). Заяви на вступ на літній семестр приймаються до 15 червня-липня (термін залежить від вишу), а на зимовий – до 15 грудня-січня (термін залежить від вишу).

У багатьох державних ЗВО Німеччини **можливе навчання англійською**. При вступі абітурієнтові необхідно мати сертифікат TOEFL або IELTS (можливо й інший сертифікат, залежить від ЗВО), що підтверджує рівень знання англійської мови та відповідає вимогам певного університету [5].

Крім того, аналіз різних світових систем освіти виявив, що в останнє десятиліття американські студенти постійно займають середні або нижні позиції в рейтингу серед студентів розвинених країн, коли мова заходить про математику і науку. Це вважають показником того, що США серйозно запізнилися з реформами освіти. Перші місця впевнено утримують Китай, Сінгапур і Японія, повідомляє WEforum, інформує UkrMedia [4].

Але, чи по силах неазіатським країнам ця модель повного виснаження мозку «Працюйте більше! Вчіться краще! Живіть менше»? Можливо, більш адаптовані моделі може запропонувати Європа? Насправді, може. І прикладом цього є Фінляндія. Вона ініціювала ряд нових і простих змін, які повністю змінили їх систему освіти і зробили її кращою в Європі. Причин, за якими система освіти Фінляндії поза конкуренцією, є декілька. Зокрема:

1) У Фінляндії *немає стандартизованих тестів*. Єдиним винятком є те, що називається національним іспитом з математики, який є добровільним для учнів наприкінці середньої школи. Усі діти по всій Фінляндії оцінюються за індивідуальним принципом і системою класифікації їх вчителем. Відстеження загального прогресу здійснюється Міністерством освіти, яке веде групи з різних шкіл [4].

2) *Немає жорсткої звітності у вчителів*. Держава та громадськість довіряють роботі вчителя і процесу оцінювання. Учителі самі формулюють політику забезпечення своєї підзвітності і керують нею, що говорить про взаємну довіру між зацікавленими сторонами. Усі викладачі повинні мати ступінь магістра і вони самі вирішують, за яким підручником будуть викладати [4].

3) *Співпраця, а не конкуренція*. У них немає списків кращих шкіл і вчителів. Нормою є співпраця. До того ж існує відмова від внутрішньої диференціації у навчанні. Поглиблене вивчення одних предметів на шкоду іншим на цій стадії навчання не вітається. Виділення «елітних» класів із загального потоку заборонено [4].

4) *У пріоритеті – основи*. Нова програма зосереджена на поверненні до основ. І суть не в тому, щоб отримувати відмінні оцінки. Навчальний заклад має стати більш справедливим місцем. З 1980-х років фінські викладачі зосередили свою увагу на тому, щоб зробити пріоритетними такі речі: 1. Освіта має бути інструментом для нівелювання соціальної нерівності. 2. Всі учні отримують безкоштовні шкільні обіди. 3. Простота доступу до медичного обслуговування. 4. Психологічне консультування. 5. Індивідуальне керівництво [4].

5) *До школи з 7 років*. Всі діти йдуть до школи з семи років. До 13 років навчання проходить в молодшій школі, потім вони переходять в старшу, де продовжують навчання до 16 років. У фінських школах запроваджено 10-бальну систему оцінювання знань. Відсутній щоденний контроль і покарання за невиконане домашнє завдання. З точки зору психології – це ідеальний ідеал [4].

6) *Надання професійних можливостей після навчання в коледжі*. Після закінчення школи учень отримує свідоцтво. У середні професійні освітні установи вони вступають з середнім балом цього свідоцтва. Майже 54% випускників шкіл обирають для подальшого навчання гімназію і 36% – професійний навчальний заклад, решта 10% відразу йдуть на роботу. У гімназіях та ліцеях йде серйозна підготовка до вступу у ЗВО, тому приймають школярів тільки з хорошою успішністю, враховується середній бал шкільного свідоцтва. У Фінляндії існує Вища середня школа, яка являє собою трирічну програму, що готує студентів до іспиту з математики, який визначає їх

прийняття до університету. Зазвичай це ґрунтується на спеціальностях, які вони здобували у свій час в «середній школі» [4].

7) *Учням не потрібно рано вставати.* Студенти, як правило, починають вчитися з 9:00-9:45. Дослідження показали, що ранній початок уроків шкідливий для благополуччя, здоров'я і дозрівання студентів. Фінські школи починають навчання о 9-10 годині, а закінчують до 2:00-2:45.

8) *Узгоджене навчання в одного вчителя.* У фінських школах менше вчителів і учнів. Студенти у Фінляндії часто отримують одного вчителя на строк до шести років навчання. За цей час вчитель може взяти на себе роль наставника або навіть члена сім'ї. Обидві сторони знають і поважають один одного. Стиль навчання розрізняється на індивідуальній основі. Фінські вчителі можуть пояснити матеріал доступною мовою, тому, що вони з'ясували індивідуальні особливості учня [4].

9) *Більш розслаблена атмосфера.* Загальна тенденція – менше стресу, менше непотрібної регламентації і більше турботи. У студентів як правило тільки пара занять в день. У них є кілька перерв, щоб поїсти, поспілкуватися і просто розслабитися. Навчальний день не розділений на уроки. У вчителя є план того, чому він має навчити дітей. Але як саме він це зробить педагог обирає сам, комбінуючи довільно елементи. Вчителі також потребують відпочинку. У всіх фінських школах є кімнати, де вчителі можуть відпочити та поїсти, підготуватися або просто поспілкуватися [4].

10) *Менше домашньої роботи і навчання поза межами школи.* Учні у Фінляндії отримують найменшу кількість домашніх завдань, ніж будь-який інший студент у світі. Вдома вони займаються максимум півгодини [4].

Як бачимо, діти у Фінляндії отримують все необхідне, щоб вчитися без додаткового тиску. Тому вони можуть зосередитися на своєму справжньому завданні – вчитися, рости як людина, ставати особистістю та відстоювати свою індивідуальність.

Висновки. Сьогодні найбільш успішними в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють критично мислити, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі, навчатися впродовж життя, ставити цілі та досягати їх. Статус учителя, модернізація професійної підготовки і підвищення кваліфікації є фундаментом побудови нової української школи, у якій буде поєднаний кращий вітчизняний та зарубіжний досвід минулих років з новаторськими ідеями сучасності.

Аналіз різних зарубіжних систем шкільної та вищої освіти показав, що завдяки високій якості освіти Німеччини випускники німецьких вишів мають чудові можливості на міжнародному ринку праці. Кількість бажаючих отримати вищу освіту у Німеччині зростає щороку, оскільки диплом німецького ЗВО, правильно підбраного, гарантує чудові знання і навички та визнається у більшості країн світу.

Випускник Нової української школи має в собі об'єднувати цілісну усебічно розвинену особистість, патріота та інноватора, який здатний змінювати та розвивати світ.

Література

1. Михайленко О. Академічна етика у дзеркалі культурних інтерпретацій [Електронний ресурс] / Олена Михайленко // Міжнародний громадсько-політичний тижневик Дзеркало тижня, випуск № 5, 9-15 лютого 2019 р. – Режим доступу: <https://dt.ua/EDUCATION/akademichna-etika-u-dzerkali-kulturnih-interpretacij-302164.html>
2. Між двома стільцями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dt.ua/EDUCATION/mizh-dvoma-stilcyami-303652.html>
3. Сіткар В. І. Нова українська школа та норми поведінки, яких слід дотримуватись: актуальність, реалії, проблеми / В. І. Сіткар, Н. С. Сіткар // Розвиток професійної майстерності педагога : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 26-27 квітня 2018 року). / укладачі В. Є. Кавецький, А. В. Вихрущ, О. Я. Жизномірська, І. І. Гаврищак, С. Б. Гах – Тернопіль: СМП «Тайп», 2018. – С. 300-304.
4. Фінська система освіти поза конкуренцією і найкраща в світі: 10 причин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.media/world/379557/>
5. Шкільна освіта у Німеччині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buki.com.ua/news/shkilna-osvita-u-nimechchini/>

УДК 37.091.39

Склярова І.В.

вчитель української мови та літератури
комунального закладу Великоглибочецького ЗЗСО
I-III ступенів імені Ярослава Стецька
Тернопільської області

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Останнє десятиліття характеризується різким збільшенням інформаційних потоків в освітньому просторі, зростанням швидкості обробки інформації та можливостей її пошуку. Використовувані в навчальній діяльності комп'ютерні сервіси та технології повинні відповідати контексту та змісту навчання. Велика роль в інтеграційних процесах відводиться вчителю, його здатності та вмінню організувати навчальний процес [1].

Перед школою поставлено актуальне завдання – підготовка людини, яка має знання та вмє використати їх у житті. Сучасну молоду людину важко уявити без комп'ютерної техніки та технології, які мають на них все більший вплив. Комп'ютерні технології стають засобами формування розумових здібностей дитини та пізнання світу [2].

Виходячи із сучасних тенденцій розвитку освіти змінюється базовий підхід до навчання, учитель перестає бути єдиним джерелом інформації, він скоріше повинен стати партнером у навчанні [3].

На уроках української мови та літератури використовується групова диференціація, яка забезпечує нелінійну структуру уроку. Навчальний процес